

1. *Introducció*¹

L'abast de la tasca realitzada per les dones en l'arreglada i l'estudi de la literatura popular catalana és un dels aspectes més desconeguts de la història del folklore català. Tanmateix, els estudis que des de la dècada dels anys 80 del segle xx s'han dut a terme per tal de recuperar de l'oblit el nostre folklore han anat posant de manifest la importància que aquestes dones van tenir.

El llibre *La cultura popular a Catalunya. Estudiosos i institucions. 1853-1981* (Prats/Llopart/Prat 1982) destaca les aportacions realitzades per Maria del Pilar Maspons (Maria de Bell-lloch) i Joaquina Santamaria (Anna de Valldaura) al conreu del folklore. Així mateix, el llibre també esmenta la tasca realitzada per les deixebles de Rossend Serra i Pagès a l'Escola d'Institutrius i altres Carreres per a la Dona: Sara Llorens, Adelaida Ferré, Joana Vidal, Maria de la Gràcia Bassa, Maria Baldó i Manuela Fina (Prats/Llopart/Prat 1982: 23-25, 49-53). Per la seva part, Dolors Llopart ha dedicat un apartat a les dones folkloristes en l'article «L'estudi de la cultura popular» inclòs al *Tradicionari. Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya* (Llopart 2008: 13-71). Finalment, també s'han publicat algunes monografies sobre el tema, com les dedicades a Maria del Pilar Maspons (Armangué 2004), Sara Llorens (Roma 2006), Palmira Jaquetti (Roma 2005) i Joana Vidal (Soler i Amigó 2010) entre d'altres.²

Dins d'aquest panorama general, el present article pretén donar a conèixer la contribució que van fer les dones folkloristes a la revista *Arxiu de Tradicions Populares*.

2. *La revista Arxiu de Tradicions Populares*

La revista *Arxiu de Tradicions Populares*, dirigida per Valeri Serra i Boldú

¹ Aquest article forma part de la investigació del grup de recerca Identitat Nacional i de Gènere a la Literatura Catalana, del departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), reconegut i finançat per la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 644), i s'emmarca en una línia d'investigació sobre literatura popular catalana que ha rebut finançament del ministeri de Ciència i Innovació a través del projecte d'I+D: FFI 2009-08202/FILO.

² Des de l'any 2010, el tema de les dones folkloristes és objecte de la tesi doctoral de Laura Villalba Arasa. Vegeu-ne una primera aproximació en l'article que publica dins d'aquest mateix llibre «La dona catalana i els estudis folklòrics a principis del segle xx: recuperant les genealogies perdudes».

(Castellserà, l'Urgell 1874 – Barcelona 1938),³ es va publicar en set números entre 1928 i 1935. Posteriorment, l'any 1980, va ser reimpressa per l'editor José J. de Olañeta en edició facsímil i amb un pròleg de Josefina Roma. Aquesta darrera edició és la que ha estat utilitzada per elaborar el present treball.

Valeri Serra i Boldú, en deixar el poble de Bellpuig i instal·lar-se a Barcelona, va voler contribuir a la salvaguarda del folklore editant una revista, que en un principi havia d'estar formada per dotze volums, però que es va veure reduïda a set a causa de la mort del folklorista el 1938. La revista va ser concebuda com una publicació íntegrament dedicada al folklore i el seu contingut va tenir, des del primer moment, un caràcter miscel·lani, amb seccions dedicades a la literatura oral (demofilologia), als costums (etologia) i a les creences i supersticions (pistologia). La revista cobria, a més, una àmplia distribució geogràfica, com indica el seu títol complet: *Arxiu de Tradicions Populars recollides a Catalunya, València, Mallorca, Rosselló, Sardenya, Andorra i Terres Aragoneses de Parla Catalana*.

Serra i Boldú va dirigir la revista des d'una posició honesta i integradora. Com diu Josefina Roma (1980: 3): «La intenció, des del primer moment fou, no la glòria personal, sinó la formació d'aquest gran arxiu cultural del que tots se'n poguessin servir, i del que ningú se sentís exclòs».

En la revista hi van publicar els folkloristes més destacats de l'època: Rossend Serra i Pagès, Joan Amades, Aureli Capmany, Sebastià Farnés, Francesc Martínez i Martínez, Antoni Mª Alcover, i el mateix Valeri Serra i Boldú, entre d'altres. A més, hi van col·laborar escriptors que també van exercir de folkloristes, com Jacint Verdaguer, Víctor Català, Joaquim Ruyra, Apelles Mestres, Ventura Gassol, etc. Però la revista va ser, sobretot, un mitjà obert a la participació i, així, a més dels treballs realitzats pels estudiosos del folklore, va publicar materials enviats per moltes altres persones que van aportar, així, el seu granet de sorra a la recollida del folklore de la seva terra.

3. *La participació de les dones a l'Arxiu de Tradicions Populars*

En la revista hi van col·laborar moltes dones. Algunes van realitzar estudis sobre temes de folklore o hi van enviar materials que prèviament havien recollit i, d'altres, apareixen esmentades com a informants dels materials tramesos. Sobre aquestes informants en queda constància a la revista ja que, en la majoria dels casos, els materials publicats s'acompanyen de les dades bàsiques següents: qui els ha enviat (tramesa per), qui els ha explicat (recollida de) i on s'han recollit.

En aquest treball, es documentarà únicament la presència que van tenir a la revista les dones folkloristes, és a dir, aquelles que van realitzar estudis o que hi

³ Sobre el perfil biogràfic i l'obra folklorica de Valeri Serra i Boldú, vegeu Oriol (2006).

van enviar materials per a la seva publicació. Aquesta documentació també inclourà les notícies relacionades amb l'activitat duta a terme per aquestes dones (publicacions en revistes, conferències que les esmenten, etc.).

D'acord amb aquests criteris, el buidat sistemàtic del contingut de tots els números de la revista ha donat com a resultat 53 fitxes referides a la tasca realitzada per un total de 32 dones folkloristes.

3.1 *Les fitxes*

A continuació es relacionen les fitxes referides a l'activitat duta a terme per les dones folkloristes. Cada fitxa va encapçalada pel nom de la folklorista a la qual fa referència la informació bibliogràfica i de contingut que s'hi descriu. En aquesta entrada principal, s'ha escrit, de forma normalitzada, el nom i els cognoms reals de cadascuna d'elles (amb indicació del pseudònim, entre parèntesis, quan ha estat necessari). Per tant, no s'hi ha fet constar la forma que van adoptar els seus cognoms un cop casades (tal com era costum a l'època). Així per exemple, s'ha escrit Caterina Albert i Paradís (Víctor Català) i Sara Llorens i Carreras (però no Sara Llorens de Serra, que correspon a la forma utilitzada després del seu casament amb Manuel Serra i Moret). En canvi, en la fitxa bibliogràfica completa s'ha mantingut la forma que les folkloristes van utilitzar per signar els seus treballs.

Les fitxes es presenten ordenades alfabèticament, d'acord amb la inicial del primer cognom de la folklorista. A continuació, el segon nivell d'ordenació és cronològic i, així, les fitxes corresponents a una mateixa folklorista s'ordenen segons la data de publicació de la revista, de la més antiga a la més moderna.⁴ La indicació s.n. [sense nom], que apareix en algunes fitxes, fa referència a aquells apartats de la revista en els quals no hi figura l'autoria, tot i que cadascun dels materials inclosos acostumen a portar la indicació de la persona que els ha tramès. En els casos d'aquests apartats que inclouen conjunts de materials enviats a la revista per diverses persones, la informació utilitzada en aquest treball correspon únicament a l'activitat de les dones folkloristes. Finalment, quan el contingut de la fitxa és una rondalla que pot ser catalogada d'acord amb el sistema tipològic internacional Aarne/Thompson/Uther [ATU] (Uther 2004), s'hi fa constar el número de catalogació precedit de les sigles ATU.⁵

⁴ Aquests criteris estan en la línia dels utilitzats en el llibre *Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic* (Oriol, Samper, eds. 2011).

⁵ Per a la localització de variants d'aquestes rondalles en l'àrea lingüística i cultural catalana, vegeu Oriol/Pujol (2003, 2008).

1. Albert i Paradís, Caterina (Víctor Català)

Víctor Català. «Demofilologia. Literatura oral. Geografia Popular». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 30-33.

Contingut: 5 fórmules rimades, 6 parèmies, un renom i una cançó. Trameses per Víctor Català (L'Escala).

2. Alcobé, Maria

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 4 (s.d.): 253.

Contingut: Oració: «Per a dir en posar-se en camí» [el text és en castellà]. Tramesa per Maria Alcobé (Gerp).

3. Andreu i Baró, Empar

Empar Andreu i Baró. «Demofilologia. Literatura oral. El sabateret que va ésser Sant Pare». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 33-34.

Contingut: Rondalla [ATU 933]. Recollida a Miralcamp per Empar Andreu i Baró (de Mollerussa).

4. Baldó i Massanet, Maria

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 61-62.

Contingut: 2 oracions: «Mare de Déu, veniu en mi», i «s.n.». Trameses per Maria Baldó i Massanet. Recollides a Alcoi.

5. Baldó i Massanet, Maria

Maria Baldó de Torres. «Jocs d'infants». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 104-106.

Contingut: Introducció.

6. Baldó i Massanet, Maria

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 182.

Contingut: Oració: «Al chitar-se». Tramesa per Maria Baldó de Torres. Recollida a Alcoi.

7. Baldó i Massanet, Maria

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-

1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Referència a dues conferències sobre «El Nadal i el pessebre» pronunciades per Rossend Serra i Pagès a l'escola de la professora Maria Baldó de Torres.

8. Baldó i Massanet, Maria

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Maria Baldó publica «Valor Pedagògic del Folklore», participa en congressos i imparteix conferències en diverses entitats de Catalunya.

9. Bassa i Rocas, Maria Gràcia

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 61-62.

Contingut: Oració: «Pare Nostre lo petit». Tramesa per Maria Gràcia Bassa de Llorens (Buenos Aires). Recollida a Llofriu.

10. Bassa i Rocas, Maria Gràcia

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 182.

Contingut: Oració. Tramesa per Maria Gràcia Bassa de Llorens (Buenos Aires). Recollida a Llofriu.

11. Bassa i Rocas, Maria Gràcia

G. Bassa. «Pistologia. Creences i supersticions. Oració». *Arxiu de Tradicions Populars*, vol. 2, núm. 7 (1935): 59-60.

Contingut: Oració.

12. Benet, Generosa

Generosa Benet. «Demofilologia. Literatura oral. L'ogrenc i el vell Dalmau (Rondalla)». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 334-335.

Contingut: Rondalla [ATU 1137]. Tramesa per Generosa Benet (Rocallaura).

13. Boixet, Candelària

Candelària Boixet. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 375.

Contingut: 6 oracions: «Per curar les desfetes» (2 oracions), «Contra els lladres», «Per a curar les angines» (2 oracions), «En anar al llit». Trameses per Candelària Boixet (Barcelona).

14. Clarassó, Antònia

Antònia Clarassó. «Etologia. Costums. El campet de Sant Esteve». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 369.

Contingut: Costum. Comunicat per Antònia Clarassó.

15. Estorch, Ramona.

Ramona Estorch. «Etologia. Costums. La Morisca». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 169-170.

Contingut: Ball, amb notació musical de la melodia; descripció del ball a Gerri de la Sal i comentari sobre la seva recuperació i difusió a través dels esbarts.

16. Domingo, Concepció

Concepció Domingo. «Pistologia. Creences i supersticions». *Arxiu de Tradicions Populars*, vol. 2, núm. 7 (1935): 61.

Contingut: 4 oracions: «Per fer sortir una brossa de l'ull», «Per curar les angines», «En anar a dormir» (2 oracions). Trameses per Concepció Domingo (Tàrraga).

17. Farnés i Pagès, Júlia

s.n. «Demofilologia. Literatura oral. Rondalles». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 4 (s.d.): 213-214.

Contingut: Rondalla: «En Xixanet». Tramesa per Julita Farnés (Canet de Mar). Recollida a Tossa i transcrita literalment.

18. Farnés i Pagès, Júlia

s.n. «Etologia. Costums. Cuina popular». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 5 (s.d.): 314.

Contingut: Recepta de cuina popular: «Cabell d'Àngel». Tramesa per Julita Farnés.

19. Ferré i Gomis, Adelaida

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 182.

Contingut: Oració: «Prenostre del petit». Tramesa per Adelaida Ferré de Ruiz Narvèez. Recollida a Sant Climent de Llobregat, de Lionor Mestres.

20. Ferré i Gomis, Adelaida

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Adelaida Ferré publica tres estudis en el volum XVIII de *Lectura popular*, Biblioteca d'Autors Catalans, p. 105-128: «A propòsit d'una pràctica curativa», «Coteig de les rondalles de Perrault» i «El símbol a Barcelona». També participa en congressos i imparteix conferències en diverses entitats de Catalunya.

21. Ferré i Gomis, Adelaida

s.n. «Demofilologia. Literatura oral. Rondalles». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 4 (s.d.): 213-214.

Contingut: «El dallaire (Rondalla de Cerdanya)». Tramesa per Adelaida Ferré de Ruiz Narvàez. Contada per Josefa Bragulat, que l'havia apresada de la seva àvia, natural de Llívia.

22. Ferré i Gomis, Adelaida

Adelaida Ferré de Ruiz Narvàez. «Etologia. Costums. Les puntes al coixí». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 5 (s.d.): 298-301.

Contingut: Tradicions (origen de la punta de boixet, i per què al món hi ha tantes puntaires); costums; i oració. Exemples catalans recollits per Adelaida Ferré a Alella, l'Arbós, Blanes i Cabriels. Referència a altres tradicions sobre el tema conegudes a Itàlia, Bèlgica i França.

23. Ferré i Gomis, Adelaida

Adelaida Ferré de Ruiz Narvàez. «Etologia. Costums. Les puntes al coixí». *Arxiu de Tradicions Populars*, vol. 2, núm. 7 (1935): 55-58.

Contingut: Costums, cançons, endevinalles, oracions i parèmies relacionades amb el treball de fer puntes de boixet.

24. Fina i Vergès, Manuela

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Manuela Fina publica «Idea de l'epopeia finlandesa "El Kalewala" i analogies que presenta amb la rondallística catalana» i imparteix conferències en diverses entitats de Catalunya.

25. Llorens i Carreras, Sara

Sara Llorens de Serra. «Demofilologia. Literatura oral. Els antics monuments literaris a Pineda». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 13-14

Contingut: Parlament llegit a l'acte inaugural de la Biblioteca Popular de Pineda.

Conté una extensa llista de rondalles i llegendes de la literatura oral que tenen relació amb obres clàssiques de la literatura universal.

26. Llorens i Carreras, Sara

s.n. «Noticiari». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 126.

Contingut: Sara Llorens reuneix a Pineda de Mar les persones balladores més velles de la rodalia amb l'objectiu de reconstruir les danses tradicionals catalanes.

27. Llorens i Carreras, Sara

Sara Llorens de Serra. «Pistologia. Creences i supersticions. De la Pesanta». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 5 (s.d.): 315-316.

Contingut: Característiques de la Pesanta a la Vall de Bianya; 3 llegendes de la Pesanta, contades per Maria Riera, de Santa Margarida de Bianya, l'any 1926.

28. Llorens i Carreras, Sara

Sara Llorens de Serra. «Demofilologia. Literatura oral. Llegendes en gestació». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d.): 321-323.⁶

Contingut: Estudi sobre la figura del llop en el folklore. I dues llegendes sobre el llop: «L'escurallops», recollida de Maria Bonet, de Sant Genís de Palafolls (el Maresme); i «El llop girat», recollida de Joaquim Montiel, terressà de Bolulla (la Marina Baixa).

29. Llorens i Carreras, Sara

Mercè Marquilles i Guixà. «Demofilologia. Literatura oral. Exemples morals». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 330-331.

Contingut: Referència a la publicació *Petit aplech d'exemples morals* de Sara Llorens, amb una notícia preliminar de Rossend Serra i Pagès, Biblioteca folklòrica catalana, vol. 1, Impremta de Fidel Giró, Barcelona, 1906.

30. Llorens i Carreras, Sara

s.n. «Noticiari. El Cançoner de Pineda». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 376.

Contingut: Ressenya del llibre de Sara Llorens *El Cançoner de Pineda, Folklore de la Maresma*, vol. 1, Joaquim Horta impressor, Barcelona, 1931.

⁶ En l'edició facsímil de 1980 (Barcelona, Olañeta), les primeres pàgines dels números 5 i 6 estan intercanviades. Així, en el número 5 hi ha la primera pàgina de l'article «Llegendes en gestació» (p. 257) que ha d'anar al número 6. D'altra banda, en el número 6 hi ha la primera pàgina de l'article «Les llegendes d'encantament en el Penedès (Materials per a uns estudis)» (p. 321) que ha d'anar al número 5.

31. Maleras, Àngela

Àngela Maleras. «Pistologia. Creences i supersticions. El sant Crist de la Sang, a Reus». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 61. Contingut: Costum i creença. Tramès per Àngela Maleras (de Reus).

32. Marquilles i Guixà, Mercè

Mercè Marquilles i Guixà. «Demofilologia. Literatura oral. Exemples morals». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 330-331. Contingut: 2 llegendes d'esperits procedents de fonts escrites. Mercè Marquilles i Guixà (Agramunt, Puelles).

33. Marquilles i Guixà, Mercè

Mercè Marquilles i Guixà. «Demofilologia. Literatura oral. Exemples morals». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 330-331. Contingut: Referència a la publicació *Petit aplech d'exemples morals* de Sara Llorens, amb una notícia preliminar de Rossend Serra i Pagès, Biblioteca folklòrica catalana, vol. 1, Impremta de Fidel Giró, Barcelona, 1906.

34. Martí, Magdalena

s.n. «Demofilologia. Literatura oral. Geografia Popular». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 65-70.

Contingut: 16 fórmules rimades referides a pobles de les comarques de Tarragona, amb notes explicatives sobre el seu significat. Trameses per Magda Martí. Recollides a Torredembarra.

35. Miarons i Trota, Cecília

Cecília Miarons i Trota. «Pistologia. Creences i supersticions. En canviar-se de camisa». *Arxiu de Tradicions Populars*, vol. 2, núm. 7 (1935): 61.

Contingut: Creença. Tramesa per Cecília Miarons i Trota (Barcelona).

36. Miralles, Carme

Carmen Miralles. «Pistologia. Creences i supersticions. Sant Cristòfor d'Alcora». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 184.

Contingut: Costums i supersticions sobre la festa de Sant Cristòfol.

37. Morales, María Luz

s.n. «Noticiari». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 125-126.

Contingut: L'escriptora María Luz Morales posa a disposició de l'*Arxiu de Tradicions Populars* el seu estudi «Influencias castellanas y francesas en la poesía popular catalana».

38. Ribé, Teresa

s.n. «Etologia. Costums. Cuina popular». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 5 (s.d.): 314.

Contingut: Recepta de cuina popular: «Per a conservar els ous». Tramesa per Teresa Ribé (Bellpuig).

39. Roquer, Núria

s.n. «Noticiari». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 124.

Contingut: Núria Roquer de Vilarrasa ha publicat a la secció folklòrica de la revista *Scriptorium*.

40. Roquer, Núria

s.n. «Etologia. Costums. Cuina popular». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 5 (s.d.): 314.

Contingut: Recepta de cuina popular: «Ratafia de nous (recepta clàssica)». Tramesa per Núria Roquer de Vilarrasa (Ripoll).

41. Serra i Forné, Carme

Maria Baldó de Torres. «Jocs d'infants». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 104-106.

Contingut: 2 jocs infantils (de rotllana; acompanyats de cançó amb notació musical): «Florida la menta» i «Los dos donzells». Tramesos per Carme Serra i Forné (Bellpuig).

42. Solà i Ibós, Antònia

Maria Baldó de Torres. «Jocs d'infants». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 2 (s.d.): 104-106.

Contingut: Joc infantil (en forma de cànon musical, amb notació musical): «Qui em compra roses». Recollit per Antònia Solà i Ibós (de Barcelona).

43. Solà, Maria

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Conferència: «Les nines», impartida per Maria Solà de Sellarès a l'Escola Municipal de Noies La Farigola.

44. Solà, Maria

Maria Solà de Sellarès. «Etologia. Costums. La nina». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 4 (s.d.): 238-241.

Contingut: Estudi de la nina des del punt de vista històric i geogràfic.

45. Solsona i Querol, Josefa

Josefa Solsona de Bertrams. «Demofilologia. Literatura oral. La cançó del combregar». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 37-38.

Contingut: Cançó. Recollida per Josefa Solsona de Bertrams (de Llobera).

46. Ventosa, Mercè

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 182.

Contingut: Oració: «En anar-se'n al llit». Tramesa per Mercè Ventosa. Recollida a Balaguer.

47. Ventosa, Mercè

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Referència a la publicació «Ulisses i Polifem en la rondallística catalana» de Mercè Ventosa (Barcelona, L'Avenç, 1910).

48. Vidal i Tarragó, Joana

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 61-62.

Contingut: Oració: «Bon Déu, verb diví».⁷ Tramesa per Joana Vidal i Tarragó, i dictada per Teresa Calvet, de Ripollet.

49. Vidal i Tarragó, Joana

s.n. «Noticiari. Els folkloristes que perdem». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 3 (s.d.): 188-190.

Contingut: Joana Vidal publica «Les mil i una nit i la rondallística catalana»,⁸ participa en congressos i imparteix conferències en diverses entitats de Catalunya.

50. Vidal i Tarragó, Joana

Joana Vidal. «Pistologia. Creences i supersticions. En entrar a la cambra per anar

⁷ Oració publicada en el llibre de Soler i Amigó (2010: 46-47).

⁸ Sobre aquest estudi, vegeu Soler i Amigó (2010: 83-92).

a dormir».⁹ *Arxiu de Tradicions Populars*, vol. 2, núm. 7 (1935): 60.

Contingut: Oració. Recollida de Maria Rossell, de 25 anys, de Pla de Cabra, Tarragona.

51. Vilanova i Tarruell, Assumpció; i Vilanova i Tarruell, Lourdes
s.n. «Demofilologia. Literatura oral. Endevinalles». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 4 (s.d.): 215-216.

Contingut: 38 endevinalles. Trameses per Lourdes, Assumpció i Josep Vilanova i Tarruell (Rocallaura).

52. Vilassaló, Agustina

Agustina Vilassaló. «Pistologia. Creences i supersticions. Les roses de Jericó». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 6 (s.d. [1933]): 373.

Contingut: Creences sobre les roses de Jericó i el part; relat etiològic sobre l'origen de les roses de Jericó. Comunicats per Agustina Vilassaló de Barcelona.

53. Vivó, Maria

s.n. «Pistologia. Creences i supersticions. Oracions». *Arxiu de Tradicions Populars* [1928-1935], vol. 1, núm. 1 (maig, 1928): 61-62.

Contingut: Oració: «L'Angelina». Tramesa per Maria Vivó de Nin i Silva (Montevideo). Recollida a la Poble de Segur.

3.2 *Les dones folkloristes*

Les dones que van participar en la revista *Arxiu de Tradicions Populars*, en tant que autores de treballs sobre folklore o en tant que col·lectores dels materials que es van publicar, representen un total de 32 i són les següents:

Albert i Paradís, Caterina; Alcobé, Maria; Andreu i Baró, Empar; Baldó i Massanet, Maria; Bassa i Rocas, Maria Gràcia; Benet, Generosa; Boixet, Calendària; Clarassó, Antònia; Estorch, Ramona; Domingo, Concepció; Farnés i Pagès, Júlia; Ferré i Gomis, Adelaida; Fina i Vergès, Manuela; Llorens i Carreras, Sara; Solsona i Querol, Josefa; Maleras, Àngela; Marquilles i Guixà, Mercè; Martí, Magda; Miarons i Trota, Cecília; Miralles, Carme; Morales, Maria Luz; Ribé, Teresa; Roquer de Vilarrasa, Núria; Serra i Forné, Carme; Solà i Ibós, Antònia; Solà, Maria; Ventosa, Mercè; Vidal i Tarragó, Joana; Vilanova i Tarruell, Assumpció; Vilanova i Tarruell, Lourdes; Vilassaló, Agustina; i Vivó, Maria.

⁹ Oració no localitzada en el llibre de Soler i Amigó (2010).

4. Anàlisi i valoració final

La contribució de les dones a l'estudi i a la divulgació del folklore a la revista *Arxiu de Tradicions Populars* es fa visible en les 53 fitxes descrites, aportades per 32 folkloristes. Aquestes fitxes inclouen estudis monogràfics (com per exemple, «Els antics monuments literaris a Pineda», de Sara Llorens; i «La nina», de Maria Solà) i materials folklòrics diversos (rondalles, llegendes, tradicions, relats etiològics, cançons, endevinalles, parèmies, fórmules rimades, oracions, renoms, costums, creences, supersticions, jocs infantils, balls, i cuina popular). A més, també fan referència a notícies d'interès folklòric sobre conferències, publicacions i ressenyes referides a l'activitat duta a terme per dones folkloristes.

Entre els gèneres més abundants en el corpus estudiat hi ha les oracions (en especial les d'anar a dormir), un gènere de transmissió predominantment femenina a l'època.

Pel que fa al grau de presència de les dones folkloristes a la revista, la que hi és més representada és Sara Llorens, amb 6 fitxes, seguida de Maria Baldó i Adelaida Ferré, amb cinc fitxes cadascuna. A continuació, Maria Gràcia Bassa i Joana Vidal aporten tres fitxes, respectivament. Amb dos fitxes hi ha Júlia Farnés, Mercè Marquilles, Núria Roquer, Maria Solà i Mercè Ventosa. I, finalment, la resta de folkloristes (12 en total) tenen presència amb una sola fitxa.

El contingut de les fitxes també ens permet obtenir informació sobre alguns dels estudis realitzats per aquestes dones, ja que la revista se'n fa ressò. Així, s'hi esmenten: «Valor pedagògic del Folklore», de Maria Baldó; «A propòsit d'una pràctica curativa», «Coteig de les rondalles de Perrault» i «El símbol a Barcelona», d'Adelaida Ferré; «Idea de l'epopeia finlandesa "El Kalewala" i analogies que presenta amb la rondallística catalana», de Manuela Fina; «Llegendes en gestació», «Petit aplec d'exemples morals», i «El cançoner de Pineda», de Sara Llorens; «Influencias castellanas y francesas en la poesía popular catalana», de María Luz Morales; «Les nines» (conferència), de Maria Solà; «Ulisses i Polifem en la rondallística catalana», de Mercè Ventosa; i «Les mil i una nit i la rondallística catalana», de Joana Vidal.

Finalment, en relació a la procedència geogràfica dels materials aplegats, hi trobem representats els següents pobles i ciutats: Agramunt, Alcoi, Balaguer, Barcelona, Bellpuig, Blanes, Bolulla, Cabriels, El Pla de Cabra [nom oficial actual: El Pla de Santa Maria], L'Arbós, L'Escala, La Pobla de Segur, Llívia, Llobera, Llofriu, Gerp, Mollerussa, Pineda de Mar, Puelles, Reus, Ripoll, Ripollet, Rocallaura, Santa Margarida de Bianya, Sant Genís de Palafolls, Tàrrega, Torredembarra, i Tossa de Mar.

En resum es pot dir que la diversitat de col·laboradores que van participar en aquesta empresa col·lectiva que va ser l'*Arxiu de Tradicions Populars* i la quantitat de materials que hi van publicar són una mostra prou significativa de la important implicació de les dones en el conreu del folklore durant el primer terç del segle XX.

BIBLIOGRAFIA

- ARMANGUÉ, J. (2004): «Presentació», dins MARIA DE BELL-LLOC, *Llegendari*, Barcelona, Fundació privada de Bigues i Riells-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Arxiu de Tradicions Populars recollides a Catalunya, València, Mallorca, Rosselló, Sardenya, Andorra i Terres Aragoneses de Parla Catalana*, 7 números (1928-1935), Barcelona, Olañeta, 1980.
- LLOPART, D. (2008): «L'estudi de la cultura popular», dins Joan SOLER I AMIGÓ (ed.) (2005-2008), *Tradicionari. Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana-Generalitat de Catalunya, vol. x, p. 13-71.
- ORIOI, C. (2006): «Serra i Boldú, Valeri», *Enzyklopädie des Märchens*, vol. 12, Berlin/New York, Walter de Gruyter, p. 598-599.
- ORIOI, C.; PUJOL, J. M. (2003): *Índex tipològic de la rondalla catalana*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- (2008): *Index of Catalan Folktales*, FFC 294, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- ORIOI, C.; SAMPER, E. (eds.), (2011): *Repertori biobibliogràfic de la literatura popular catalana: el cicle romàntic*, Tarragona, Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili. Llibre digital: <<http://www.publicacionsurv.cat/llobres-digital/biblioteca-digital/item/194-repertori>> [data de consulta: juny 2012].
- PRATS, LL.; LLOPART, D.; PRAT, J. (1982): *La cultura popular a Catalunya. Estudiosos i institucions. 1853-1981*, Barcelona, Serveis de Cultura Popular.
- ROMA, J. (1980): «Pròleg», *Arxiu de Tradicions Populars recollides a Catalunya, València, Mallorca, Rosselló, Sardenya, Andorra i Terres Aragoneses de Parla Catalana*, núm. 1, Barcelona, Olañeta, p. 1-4 [sense numerar].
- (2005): «La dona en les cançons tradicionals a la Ribagorça», *Ripacurtia*, núm. 3, p. 85-108.
- (2006): «Introducció», dins Sara LLORENS, *Rondallari de Pineda*, Pineda de Mar, Ajuntament, p. 29.
- SOLER I AMIGÓ, J. (2010): *Joana Vidal, folklorista*, Valls, Cossetània.
- UTHER, H. J. (2004): *The Types of International Folktales*, FFC 284, 285, 286, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.